

УДК 61(091):57]:001.8/.001.892(477.83)
DOI 10.11603/ME.2414-5998.2019.3.10656

М. Є. Кушинська

ORCID 0000-0001-8322-7945
ResearcherID G-5338-2019
Scopus Author ID 57205560724

О. Я. Чупашко

Scopus Author ID 55203620900

З. Д. Воробець

ORCID 0000-0001-6016-0186
ResearcherID G-5932-2019
Scopus Author ID 6603672178

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

КОСТЯНТИН ТАТАРИНОВ – ПЕДАГОГ, ВЧЕНИЙ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

M. Ye. Kushynska, O. Ya. Chupashko, Z. D. Vorobets

Danylo Halytskyi Lviv National Medical University

KOSTIANTYN TATARYNOV – EDUCATOR, SCIENTIST, PUBLIC FIGURE

Анотація. Наукова стаття присвячена відображенню основних віх життєвого шляху Костянтина Татарінова – видатного вченого, педагога, громадського діяча, завідувача кафедри медичної біології Львівського національного медичного інституту, яку він очолював у 1973 р. і працював на цій посаді до 1986 р. За п'ятнадцять років керівництва професора К. Татарінова на кафедрі медичної біології був створений Зоологічний музей, запроваджені у навчальний процес нові навчальні курси (зокрема, генетика, паразитологія, еволюція систем органів), запрацювала Мала академія наук, виданий фундаментальний навчальний посібник «Біологія» для студентів медичних інститутів. К. Татарінов був людиною з надзвичайною всебічністю наукових інтересів та уподобань: це фауністика, зоогеографія, екологія, мисливствознавство, палеозоологія, охорона природи, спелеологія; вивчення генофонду носіїв трансмісивних захворювань Західного регіону України, зокрема, серед різних видів горобиних птахів та інших хребетних тварин; на підставі аналізу палеозоологічного матеріалу опрацював історію формування фауни носіїв трансмісивних захворювань. У вільний від науково-педагогічної діяльності час активно займався громадською роботою. Був першим головою обласного філіалу Товариства охорони природи, головою обласної секції охорони тваринного світу, був обраний Почесним членом Українського товариства охорони природи. Впродовж багатьох років був незмінним ведучим 85 випусків природничо-тематичного альманаху «Смерічка» та тележурналу «Людина і природа» на Львівській телестудії.

За півстоліття творчої праці Костянтин Адріанович видав понад 800 науково-популярних статей, у тому числі посібники, довідники, підручники, путівники, енциклопедичні та суто наукові статті, які прочитали та на яких вчилися десятки тисяч майбутніх лікарів, викладачів та науковців України.

Представлено результати досліджень архівних матеріалів стосовно науково-педагогічної та громадської діяльності завідувача кафедри медичної біології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького К. Татарінова.

Ключові слова: колекції викопних хребетних; К. Татарінов; теріолог; зоолог.

Abstract. The research investigates the great impact into biology science, and the main achievements along the life course of Konstantyn Tatarynov, who was the Head of Medical Biology Department from 1973 until 1986. During this fifteen year's period, the significant contributions were made in different areas – Zoological Museum was designated and officially opened, new learning courses were introduced into the educational process (in particular, genetics, parasitology, evolution of organ's systems). Thanks to professors efforts the Small Academy of Sciences was put into action. Tatarynov was the author of the fundamental Biology textbook for students of medical institutes. Professor Tatarynov was such a versatile man with an incredible number of scientific interests and preferences. Among them there are: faunology, zoogeography, ecology, hunting, paleozoology, nature conservation, speleology. He studied as well the gene pool of transmissible carriers of the Western Ukraine, in particular, among various species of mountain birds and the other vertebrates. Based on the analysis of the Paleozoic material, he worked out the history of the formation of the carrier's fauna of transmissible diseases. Besides the scientific activity and teaching, he was actively engaged in social and public work. He was the first head of the regional office of the Society for Nature Protection, the head of the regional section of the animal fauna, and was elected as an Honorary Member of the Ukrainian Society for the Protection of Nature. Tatarynov, for many years, was the regular TV presenter of about 85 issues of thematic almanac "Smerichka" and TV magazine "Man and Nature" at Lviv Television Studio.

Over half a century of creative work, Konstantyn Tatarynov published more than 800 popular science articles, including manuals, reference books, textbooks, guides, encyclopedias and purely scientific articles that were read and studied by tens of thousands of future physicians, teachers and scholars of Ukraine.

© М. Є. Кушинська, О. Я. Чупашко, З. Д. Воробець

The results of the archival materials research concerning the scientific-pedagogical and public activity of the Head of the Medical Biology Department of Danylo Halytskyi Lviv National Medical University K. Tatarinov are presented.

Key words: collection of fossil vertebrates; Tatarinov; terriologist; zoologist.

Вступ. За майже сто років існування кафедри медичної біології Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького її очолювали видатні вчені, педагоги, яскраві особистості, які внесли вагому лепту у розвиток вітчизняної і світової біологічної науки, також у становлення і розбудову кафедри медичної біології, удосконалення навчального процесу, залучення студентів до наукової роботи. Це Р. Вейгель (1920–1944), М. Єфімов (1846–1948), О. Журбін (1948–1970), К. Татаринів (1973–1986), науково-педагогічному і творчому шляху якого присвячена дана публікація. К. А. Татаринів пізнав холод Другої світової війни і страхіття голокостів, важкі роки відбудови і радість творення всього, що становило суть його життя – педагогіки і науки, природознавчого й особистого музею.

Мета статті – відображення основних етапів життєвого шляху Костянтина Адріановича Татаринова, видатного вченого, педагога, громадського діяча, завідувача кафедри медичної біології Львівського медичного інституту (1973–1986).

Теоретична частина. Народився Костянтин Адріанович Татаринів у Ростові-на-Дону 29 серпня 1921 р. Зоологією захопився ще у шостому класі СШ № 7 м. Києва, вступивши до юннатського гуртка при Зоологічному музеї Київського університету. У 1938 р. вступив до цього навчального закладу, проте у 1941 р. через обставини війни був змушений евакуюватися до Одеського університету, а звідти – до Майкопа на Північному Кавказі, де у 1942 р. отримав диплом з відзнакою. Цього ж року був призваний до діючої армії. У складі гвардійського мінометного дивізіону «Катюш» пройшов шлях від Криму через Західну Україну, Угорщину, Чехію до Німеччини. Отримав 14 військових та пам'ятних нагород. Після демобілізації у 1948 р. приїхав до Львова, де на той час мешкали його батьки.

Від 1948 до 1958 р. К. А. Татаринів працював у Львівському державному природознавчому музеї НАН України. Тут у 1954 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Звірі західних областей України». У 1954 р. обійняв посаду директора музею і багато зробив для зростання цієї установи, зокрема створив нову експозицію і започаткував організацію Біологічного стаціонару в Чорногорі (полонина Пожижевська), що сприяло розгортанню

довготривалих екологічних досліджень високогір'я Українських Карпат. Врятував від знищення спецслужбами зібрання іноземної літератури та створив колекції шкірок ссавців, зібрав (у подальшому, на жаль, втрачених) колекції викопних хребетних, випустив за матеріалами дисертації свою першу монографію «Звірі західних областей України».

З 1958 до 1963 р. обіймав посаду доцента Кременецького педагогічного інституту. Тут К. А. Татаринів розпочав цикл палеозоологічних досліджень, зокрема вивчення викопної фауни печер Поділля. За недовгі 5 років організовано щорічні виїзні польові практики майбутніх викладачів біології, створено навчальні (музейні) колекції шкірок птахів та ссавців, розгорнуто інтенсивні спелеозоологічні дослідження, підготовлено та видано підручники «Хрестоматія з зоології» та «Зоологія хребетних», випущено низку наукових праць про викопних птахів, дрібних ссавців та дельфінів Поділля.

У 1963 р. обраний доцентом кафедри лісівництва Львівського лісотехнічного інституту, де читав курс біології лісових птахів, звірів та мисливствознавства. У 1970 р. захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора біологічних наук на тему «Фауна неогеновых и антропогеновых позвоночных Подолии и Прикарпатья, ее история и современное состояние». У ній висвітлена історія розвитку фауни, описано стан основних видів хребетних та їх охорона (дисертація представлена у двох томах). Науковим консультантом докторської дисертації був професор Іван Григорович Підоплічко – український зоолог, палеонтолог, теріолог, еволюціоніст, академік АН УРСР, заслужений діяч науки і техніки УРСР, засновник Українського теріологічного товариства, перший головний редактор журналу «Вісник зоології».

У 1972 р. К. А. Татариніву присвоєно звання професора, і цього ж року за конкурсом очолив кафедру медичної біології Львівського медичного інституту, працював на цій посаді до 1986 р. П'ятнадцять років завідування кафедрою медичної біології професором К. А. Татаринівим ознаменувались оновленим Зоологічним музеєм, новими навчальними курсами (зокрема, генетика, паразитологія, еволюція систем органів), новою хвилею організаторської роботи, зокрема, створенням Малої академії наук, навчальним посібником «Біологія» (1983) для студентів медичних інститутів. Непересічна осо-

бистість, ораторський талант К. Татарінова приваблювали студентів, які охоче відвідували цікаві і змістовні лекції професора, залюбки працювали на практичних заняттях і в наукових гуртках. Наукові інтереси та уподобання К. А. Татарінова – це фауністика, зоогеографія, екологія, мисливство-знавство, палеозоологія, охорона природи, спелеологія; вивчення генофонду носіїв трансмісивних захворювань Західного регіону України, зокрема, серед різних видів горобиних птахів, хребетних тварин; на підставі аналізу палеозоологічного матеріалу опрацював історію формування фауни носіїв трансмісивних захворювань.

За керівництва професора Татарінова на кафедрі медичної біології активно провадилася науково-педагогічна робота. В цей період наукова діяльність кафедри медичної біології стосувалася вивчення жирнокислотного складу ліпідів і їх структурно-аналітичного дослідження у хворих на рак молочної залози (доц. З. Служинська, канд. біол. наук І. Семків, канд. біол. наук Я. Матвієнко). Також доцент Г. Баранецький вивчав хемічну природу екзометаболітів древних рослин, за цією ж темою захистив докторську дисертацію. У 1975 р. Я. Матвієнко захистила кандидатську дисертацію на тему «Фізико-хемічні особливості і хемічна характеристика гемоглобінів рослиноїдних риб амура білого і товстолобика білого».

Багато часу і сил Костянтин Адріанович присвячував і громадській роботі. Він був першим головою обласного філіалу Товариства охорони природи, головою обласної секції охорони тваринного світу, був обраний Почесним членом Українського товариства охорони природи. Значною мірою завдяки його старанням були створені Карпатський заповідник, Шацький НПП та заповідник «Розточчя».

З 1957 р. Костянтин Адріанович пов'язав свою громадську діяльність із Львівською телестудією. Протягом багатьох років був незмінним ведучим 85 випусків природничо-тематичного альманаху «Смерічка» і тележурналу «Людина і природа».

З лютого 1986 р. – повернення до Львівського лісотехнічного інституту (кафедра лісівництва) і робота на посаді професора на курсах підвищення кваліфікації працівників Українського товариства мисливців та рибалок, написання науково-популярної праці «Вони отруйні – охороняйте їх» (1994), участь у підготовці посібників «Мисливство» та «Мисливська зброя, полювання...». За півстоліття творчої наснаги Костянтин Адріанович видав понад 800 науково-популярних праць, у тому

числі посібники, довідники, підручники, путівники, енциклопедичні і суто наукові статті, які прочитали та на яких вчилися десятки тисяч майбутніх викладачів та науковців України.

12 травня 2002 р. не стало видатного науковця, наставника, колеги. Костянтин Адріанович Татарінов похований у Львові, на Янівському цвинтарі у родинному гробівці.

Створений ним власний домашній зоологічний музей користувався великою популярністю серед фахівців та школярів. Упродовж 2002–2010 рр. усі колекції з приватного зоологічного музею та більша частина особистої бібліотеки проф. К. А. Татарінова, завдяки розумінню з боку його вдови Валентини Іванівни Ожирельської, були передані до фондів Державного природознавчого музею НАН України у Львові. Серед них – безцінні колекції викопних решток хребетних тварин з археологічних розкопок, спелеологічних експедицій та власних досліджень професора з усієї Західної України. Усі вони визначені, систематизовані й захищені від руйнування. Це зразки різного розміру – від бивнів мамонта до дрібних кісток риб і земноводних загальною кількістю близько 8 тисяч одиниць зберігання.

Не менш цінною є й сучасні колекції шкірок, тушок і черепів ссавців і птахів у кількості близько однієї тисячі.

Унікальною є й бібліотека професора Татарінова, яка збиралася впродовж півстоліття. Близько 2 тис. примірників книг, журналів, а також особистий архів професора поповнили фонд наукової бібліотеки ДПМ НАН України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Представлено результати досліджень архівних матеріалів стосовно науково-педагогічної та громадської діяльності завідувача кафедри медичної біології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького К. А. Татарінова, дана характеристика його науково-педагогічної і громадської діяльності, основних доробків, що сприяли розвитку кафедри медичної біології. У статті висвітлено непересічну особистість, ораторський талант К. Татарінова, які приваблювали студентів, спонукали відвідувати цікаві і змістовні лекції професора, залюбки працювати на практичних заняттях і в наукових гуртках. Дослідження життєвого шляху професора Татарінова є підґрунтям для подальшого вивчення історії розвитку медичної біології у ЛНМУ імені Данила Галицького, а також викладання історії медицини у медичних університетах України.

Список літератури

1. Бокотей А. А. Пам'яті Костянтина Адріановича Татарінова (до 90-річчя з дня народження) / А. А. Бокотей // *Troglodytes. Праці Західноукраїнського орнітологічного товариства*. – 2012. – Вип. 3. – С. 181–187.
2. Горбань І. Костянтин Адріанович Татарінов (29 серпня 1921 – 12 травня 2002) / І. Горбань, А. Кийко, Я. Штиркало // Інформаційні матеріали Західного відділення Українського орнітологічного товариства. – 2005. – Вип. 11. – С. 75–77.
3. Загороднюк І. Професор Кость Татарінов / І. Загороднюк, І. Дикий // *Фауна печер України / за ред. І. За-*

городнюка. – К. : Українське теріологічне товариство, 2004. – С. 4–5.

4. Топачевський В. Видатному досліднику та популяризаторові зоологічної науки К. А. Татарінову – 75 років / В. Топачевський, І. Загороднюк // *Вестник зоології*. – 1996. – Т. 30, № 6. – С. 93.

5. Чернобай Ю. Костянтин Адріанович Татарінов (до 80-ліття з дня народження) / Ю. Чернобай // *Наукові записки ДПМ*. – 2001. – Т. 16. – С. 181–182.

References

1. Bokotei, A.A. (2012). Pamiati Kostiantyna Adrianycha Tatarynova (do 90-richchia z dnia narodzhennia) [In memory of Konstantin Adrianovich Tatarinov (to the 90-th anniversary of his birth)]. *Troglodytes. Pratsi Zakhidnoukrainskoho ornitologichnoho tovarystva – Troglodytes Works of the Western Ukrainian Ornithological Society*, 3, 181-187 [in Ukrainian].
2. Horban, I. (2005). Kostiantyn Adrianovych Tatarynov (29 serpnia 1921 – 12 travnia 2002) [Konstantin Adrianovitch Tatarinov (August 29, 1921 – May 12, 2002)] *Informatsiini materialy Zakhidnoho viddilennia Ukrainskoho ornitologichnoho tovarystva – Information Materials of the Western Branch of the Ukrainian Ornithological Society*, 11, 75-77 [in Ukrainian].
3. Zahorodniuk, I., & Dykyi, I. (2004). Profesor Kost Tatarynov [Professor Kost Tatarinov (dedication of the

book)]. *Fauna pecher Ukrainy – Fauna of caves of Ukraine*. (pp. 4-5). Kyiv: Ukrainske teriologichne tovarystvo [in Ukrainian].

4. Topachevskiy, V., & Zahorodniuk, I. (1996). Vydatnomu doslidnyku ta populiaryzatorovi zoolohichnoi nauky K.A. Tatarynovu – 75 rokiv [Prominent researcher and popularizer of zoological science K.A. Tatarinov – 75 years]. *Vestnik zoolohii – Bulletin of Zoology*, 30, 6, 93 [in Ukrainian].

5. Chornobay, Yu. (2001). Kostiantyn Adrianovych Tatarynov (do 80-littia z dnia narodzhennia) [Konstantyn Adrianovych Tatarinov (until the 80-th anniversary of his birth)]. *Naukovi zapysky DPM – Scientific Notes of the DPM*, 16, 181-182 [in Ukrainian].

Отримано 03.04.19
Рекомендовано 09.04.19

Електронна адреса для листування: maria.kushynska@icloud.com